

Skadeståndslagen
50 år

Förord

Den 1 juli 1972 trädde skadeståndslagen i kraft, och i skrivande stund har den just fyllt 50 år. Det är med stor glädje som vi framlägger antologin Skadeståndslagen 50 år, för att på så vis bidra till firandet av skadeståndslagen. Många av Sveriges skadeståndsrättare från olika forskargenerationer har velat vara med och uppmärksamma festföremålet, vilket vi redaktörer är mycket glada för. Författarnas bidrag skildrar tillsammans den dynamiska utveckling som lagen har stått för under fem decennier. De inriktningar som bidragen kommit att få kan delas in i tre övergripande kategorier som illustrerar festföremålets bakgrund och egenskaper.

Den första kategorin handlar om skadeståndslagens tillkomst. Att lagen i mångt och mycket kan ses som ett barn av sin tid levandegörs i Håkan Anderssons bidrag om 1972 års lag och 1968 års idéer. De tankar och mål som låg bakom lagstiftningsarbetet analyseras ur ett rättssociologiskt perspektiv av Karl Dahlstrand. Resultatet av det långa lagstiftningsarbetet blev en generös och heltäckande lag i nära samspel med försäkringslösningar – en tematik som undersöks i Bertil Bengtssons bidrag Skadeståndslagstiftningen och försäkringstanken. Den reparativa funktionen och skadelidandehänsyn tog plats i förgrunden medan den preventiva funktionen fick en mer undanskymd position. Handlingsdirigering och moralbildning ansågs bäst behandlas inom straffrätten. Den kritik som har riktats mot straffskadestånd och de teoretiska grunder som skadeståndslagens reparativa funktion vilar på analyseras i antologin av Karolina Stenlund. Andra viktiga princi-

per som etablerades med skadeståndslagen var det omfattande arbetsgivaransvaret, vilket utreds närmare i Mia Carlssons bidrag om skadeståndslagen och principalansvaret, ett fokus på personskador som särskilt skyddsvärda och principen om full ersättning. De två senare aspekterna förenas och problematiseras ytterligare i Erland Strömbäcks bidrag om personskaderätten.

Mycket har hänt sedan införandet av skadeståndslagen, såväl i samhället som i skadeståndsrätten – och någonting som verkligen karaktäriserar skadeståndslagen är dess flexibilitet. Lagen blir aldrig statisk, utan den befinner sig i ständig utveckling i samklang med omgivningen. Sedan lagens ikraftträdande har spänningarna mellan kollektivism och individualism i Sverige förändrats, liksom synen både på det allmännas ansvar och på skadestånd för ideella skador. Rättens internationalisering har genom konventionskadeståndet nått även skadeståndsrätten. Genom dessa förändringens vindar har skadeståndslagen visat sig anpassningsbar och möjlig att tillämpa på nya områden och i relation till annan reglering. På detta tema återfinns Svante O. Johanssons bidrag om alternativa eller exklusiva skadeståndsregler, Mårten Schultz text om den nya anhängningsrätten, Magnus Strands fördjupning i ansvarsfrågor kopplade till skador som orsakas av artificiell intelligens, Eva Lindell-Frantz bidrag om aktiebolagets organansvar i utomobligatoriska sammanhang och Sabina Hellborgs utredning av möjligheterna till skadestånd vid arbetsplatsmobbing med skadeståndslagen som grund.

Det tredje temat bland bidragen handlar om förhållandet mellan praktik och teori. Vårt festföremål är en unikt välberedd lagstiftningsprodukt som medvetet utformades som ramlag, med mycket omfattande förarbeten och breda begrepp som även skulle få ta form i rättstillämpningen. Jan Kleiman fokuserar i sitt bidrag just på skadeståndslagens enkla och eleganta konstruktion, med utgångspunkt i en diskussion om regleringen av ren förmögenhetsskada. Skadeståndslagens karaktär av ramlag har under det senaste halvsekle gett oss en mångfald av spännande rättsfall, och fler fall tillkommer ständigt där tolkningen av lagens begrepp preciseras och ibland förändras. Frågan om att klargöra begrepp behandlas i Marcus Radetzki's bidrag om innebörden av begreppet bruksvärde, medan temat förändring genom praxis exemplifieras i Johanna Chamberlains text om begreppet integritetskränkningar. En praxisgenomgång görs även av David Johansson, som i sitt bidrag fokuserar på skadeståndets förhållande till bevislätnadsregeln i rättegångsbalken. Rättsfallen kopplade till skadeståndslagens bestämmelser leder ofta till ingående diskussioner i doktrinen och kan även ligga till grund för lagändringar – såsom avseende anhängningsrätt och rättighetsskadestånd. I rättstillämpningen framskyntar även samspelet med

Förord

andra schablonbildande instanser som Trafikskadenämnden, Brottsoffermyndigheten och branschorganisationer med exempelvis egna aktsamhetsnormer. Det exemplifieras i Sandra Fribergs bidrag om skadeståndsansvar och psykisk störning, som också berör frågor om samspelet mellan straffrätt och civilrätt.

Vi är tacksamma för generösa tryckbidrag från Emil Heijnes Stiftelse för rättsvetenskaplig forskning och Stiftelsen för Rättsvetenskaplig forskning. Genom antologin får vi möjlighet att samla de skadeståndsrättsliga generationerna, blicka såväl bakåt som framåt och lämna ett bidrag i en ständigt pågående diskussion. Efter detta första halvsekel med skadeståndslagen ser vi fram emot att få fortsätta följa lagens utveckling i många decennier framöver. Tack till alla författare som har bidragit till att ge lagen ett värdigt firande, och många gratulationer till skadeståndslagen 50 år!

Stockholm i juli 2022

Redaktörerna Johanna Chamberlain, Sabina Hellborg,
Sara Hovi, David Johansson & Karolina Stenlund